

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

*За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політичних наук, доцент, докторант Київського національного університету будівництва і архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри політичних наук РДГУ

доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк В.М. - кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Прикарпатського національного педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

збройне повстання з метою захоплення влади комуністами і їх союзниками. В дійсності гігантська більшість народу країни була проти повстання, а трудящі страйкували перш за все за покращення умов життя, а не за те, щоб завоювати політичну владу шляхом збройного повстання.

Джерела та література

1. II zjazd Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. – Warszawa, 1968. – S. 715.
2. Там само. – С. 80.
3. Правда. – 1923. – 22 сентября.
4. Robotnik. – 1923. – 13 pazd.
5. KPP. Uchwały I rezolucje. – Warszawa, 1953. Т.1. – S. 251.
6. Правда. – 1923. – 17 ноября.
7. Nowy Przegląd (Reedycja). – Warszawa, 1959. – S. 23.
8. Тринадцатый съезд РКП(б). Стенограф. отчет. – М., 1963. – С. 314-321.
9. Там само. – С. 38.
10. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Изд.9. – М., 1984. – С.287.
11. Международное рабочее движение. – 1924. – № 22. – С.16.
12. KPP. Uchwały I rezolucje, t. 2. – Warszawa, 1955. – S. 555.
13. Пятый Всемирный конгресс Коммунистического Интернационала. Стенограф. отчет. Ч.2. – М. – Л., 1925. – С.290.
14. Там само. – Ч.1. – С.271.
15. Zpola walki. – 1971. – № 2. – S. 161.
16. Postowie rewolucyjni w Sejmie (lata 1920-1935). – Warszawa, 1961.– S. 75.
17. Zpola walki. – 1965. – № 3. – S. 150.
18. Dabal T. Zbrojne powstanie krakowskie – Krakow, 1924.
19. Dabal T. Powstanie krakowskie. – Minsk, 1925. – S. 75.
20. Robotnik. – 1924. – 12 stycz.
21. Porczak M. Walka robotnikow z rekcja w listopadzie 1923 r.– Krakow, 1926.
22. Barowski K. Kronika Krakowa. Z lat 1918-1923. – Krakow, 1926.
23. Rowecki St. Walki uliczne. – Warszawa, 1928.
24. Raort H. Walki rewolucyjne w Polsce w latach 1918-1923//Myslwsapulczre. Sna. – W. – Lodz. – 1951. – № 2. – S. 262.
25. Kalicka F. Powstanie w Krakowie 1923 roku (Fragment pracy ta gisterskiej). Kwartalnik Historyczny. – 1951.– № 1-2; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku. Warszawa, 1952; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku. Szkic historyczny. – Warszawa, 1953; Kalicka F. Powstanie krakowskie 1923 roku.//Historia i nauka o konstytucji. – 1953. № 3-4.

26. Калицкая Ф. Краковское восстание 1923 г. Исторический очерк. Пер. с польского. – М., 1954.
27. Там само. – С. 105-109.
28. Kwiatkowska H. Polski listopad 1923 r. // Wies. – 1953. – № 45; Wudzki L. W 30-lecie powstania krakowskiego // Wiedza I zycie. – 1953. – № 11.
29. Nowe drogi – 1958. – № 12. – S.42.
30. Гомулка В. Статьи и речи. – М., 1959. – С. 362.
31. Kowalski J. Zarys historii polskiego rochu robotniczego w latach 1918-1939. – Cz. 1. – Warszawa, 1962.
32. Machalska M. Kamienie mowia, wiersz spiewa// Cilos nauczycielski.– 1962. – № 17; Kratko Z. Powstanie krakowskie // Przegląd wiaskowiy. – 1963. – № 11; Dobrowolski H. Krakowski listopad 1923 //Zycieliterackie. – 1963. – № 44; Tymieniecka A. Krakow, listopad.// Wiedza I zycie. – 1963. – № 11.
33. Tymieniecka A. Там само. – С.558.
34. Drobner B. Moje cztery procesy. – Warszawa, 1962. – S. 99.
35. Drobner B. Rzecz o klasowym ruchu zawodowym w Polsce, t. 2.– Warszawa, 1965.
36. Rehowicz H. Proletariat Gornego Slaska w walce o poprawie warunkow bytowych 1923-1924. – Katowice, 1965.
37. Historia polskiego ruchu robotniczego 1864-1964. Т. 1. – Warszawa, 1967. – S. 343.
38. Mroczka L, Lodzka organizacja Polskiej Partii Socialistycznej w latach 1918-1926. – Lodz, 1971. – S. 44.
39. Powstanie krakowskie 1923 roku. – Warszawa – Krakow, 1973.
40. Z pola walki. – 1974. – № 3 (67). – S. 244.
41. Wspomnienia weteranow ruchu ludowego. – Krakow, 1966.
42. Borkowski J. Od Waryniskiego do Witosy. – Warszawa, 1984. – S. 316.
43. Nowe drogi. – 1983. – № 12. – S.11-12.
44. Historia polskiego ruchu robotniczego 1918-1939, t. III. – Warszawa, 1987.
45. Trybuna ludu. – 1988. – 3 lut.

Олексієвець Т.І.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЧЕСЬКИХ МІСТ

У перших містах XIII ст. люди вчилися жити поряд одне з одним на малих площах, але у значно більшій кількості, ніж у поселеннях сільського типу. У межах міських стін постійне населення мало знайти нові життєві форми, більш

демократичні, ніж були раніше. Але це ніяк не означає, що у містах відбувся злам минулих суспільних відносин – і у внутрішньому житті міст можна було зустріти знайомі прояви. Зокрема, у містах XIII ст. виникла певна подоба шляхти, міщанські роди могутніх та заможних людей, котрі задавали тон у внутрішньому житті міста і поряд з тим намагалися наблизитися або ж досягти рівня та статусу родової шляхти.

З початку походження чеських міст у них проживали, поряд із могутнім патриціатом, і інші жителі, передусім ремісники. У малих містах та містечках не можна з самого початку їх заснування вести мову про патриціат, у крайньому разі з повною достовірністю. Там ця верства обмежувалася кількома родинами або ж взагалі була відсутньою, і, зокрема, ці малі міста мали якраз переважно ремісничий характер, доповнений зазвичай землеробством. Тому малі міста не мали значного господарського і ще менше - політичного значення. Вони у XIII ст. представляли собою громаду з кількесот жителів, часто поселення було огорожене та укріплене лише примітивним дерев'яним частоколом, і лише вигідніше правове становище відрізняло їх від навколишніх сіл [1, 119]. У великих містах справа складалася по-іншому. Треба відмітити, що за міським правом повноправним міщанином (*civis*) вважався лише той, хто мав у місті власний будинок. За цим правом усі інші жителі міста вилучалися з-під дії на них міської адміністрації. Але навіть саме по собі володіння будинком у межах міста не давало права на виконання обов'язкових суспільних функцій. Для участі у міській раді кандидат мав володіти маєтком значно більшим, зазвичай доволі значним. Величина маєтку свідчила про його значне суспільне та правове становище. Щоб можна було свідчити у міському суді Праги, свідок повинен був мати 10-20 кіп грошей маєтку, що було значною сумою. Тому у великих містах прості ремісники не мали змоги проникнути до багатії верстви, до так званого патриціату, тобто існував малозрозумілий середньовічний консерватизм, при якому, наприклад, у міській раді місце тримали нащадки збіднілого

патриція, але до ради не могли увійти збагатілі ремісники [1, 175].

Якщо патриціат у XIII ст. та першій половині XIV ст. й був переважно німецьким, то верства ремісників була здебільшого чеською. Хоча у XIII ст. й іноземні ремісники приходили до чеських земель, але у більшості невеликих міст та містечок ремісники були місцевими, що походили із навколишніх поселень. Однак у гірняцьких містах і ця верства складалася переважно з німців. Але за тієї доби ремісники, як це було сказано вище, в управлінні містом участі не брали [2, 134].

Прислуга патриціату та ремісники не були єдиними жителями міст. Вже з XIII ст. тут проживало й багато послушників кліру, головним чином ченців. Оскільки старіші чернечі ордени будували свої монастирі зазвичай у віддалених місцях [3], у чеських землях з початку XIII ст. з'явилися й "міські" ордени, головним чином – це мінорити та домініканці, котрі селилися у найгустіше населених містах; їхній прихід до деяких міст відбувся водночас і з їхнім заснуванням [4]. При цьому у містах залишилися й старіші будинки сільських монастирів. До кількості населення міст додамо й значну кількість світського духовенства (приходського та іншого). У містах були й будинки шляхти, яка у XIII ст. та на початку XIV ст. ще в малій кількості селилася у містах.

Поряд зі всіма цими верствами, котрі були в основному забезпеченими, у містах проживала від самого їх зародження і значна кількість міської бідноти. Її склад був досить різноманітним. До бідноти належали тимчасові робітники, зайняті, наприклад, на будівництві, поденники (робітники, котрих наймали на один день), бідні ремісники та торговці, які, власне, у малих містах тільки й підтверджували ремісничий характер міст, але власного господарства не мали. Ці люди працювали у виробництві, однак поряд із ними поширювалися і ряди бідноти та прислуги при багатших міщанах, і, нарешті, люди, котрі стояли на найнижчих щаблях

соціальної драбини середньовіччя, – жебраки, безпритульні, повії, а також хворі та каліки, долею яких тогочасне суспільство не бажало перейматися і які були приречені на жебракування.

Жителі міст були типовими представниками середньовічного суспільства, неоднорідного у соціальному та правовому відношенні. Однак вони мали, на противагу сільським мешканцям, єдину вигоду, а саме те, що значна різниця між різними соціальними групами – багатими та бідними – була у містах більш згладженою. Якщо ж візьмемо до уваги королівські міста, то для їхнього населення було значною вигодою й те, що все внутрішнє життя та міське управління здійснювалося шляхом самоуправління, міська адміністрація керувалася власним міським правом, у справі міста король зазвичай не втручався, задовольняючись лише господарськими вигодами та грошовими прибутками, що надходили з міст.

Джерела та література

1. Dilcher, Gerhard: Rechtshistorische Aspekte des Stadtbegriffs, in: G. Dilcher, Bürgerrecht und Stadtverfassung im europäischen Mittelalter, Köln - Weimar - Wien 1996.
2. Keutgen, F.: Aemter und Zünfte. Zur Entstehung des Zunftwesens, Jena 1903.
3. Ле Гофф Ж. Цивілізація середньовічного Запада: Пер. с фр./Общ. ред. Ю.Л. Бессмертного; Послесл. А. Я. Гуревича. – М.: Прогрес; Прогрес-Академия, 1992.-338 с.
4. Карсавин Л. П. Монашество в средние века: Учеб. пособие /Вступ. ст., коммент. М. А. Бойцова. – М. : Высш. шк., 1992. – 191 с.

Ворон О.П.

ПОЛЬСЬКА ТА НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ

Чехословацька держава, яка була позбавлена етнічної, релігійної, культурної та історичної єдності, майже відразу

зіштовхнулася із потребою компенсувати цю відсутність шляхом створення політичної єдності.

Перші прояви виразних рис польського політичного „активізму” припали на період з 1921-1933 рік (який, до речі, є найменш дослідженим).

Польська меншина в Чехословаччині була політично (не враховуючи Кождоньову Слезьку народну партію та КПЧ) орієнтована у трьох-чотирьох політичних партіях та кількох десятках неполітичних спілок, з яких вагомою була „Macierz Szkolna w Czechosłowacji”, що мала свою фінансову та економічну установу.

Дуже міцним було представництво польської меншини у комуністичній партії, у багатьох містах національно змішаного регіону поляки у комуністичних організаціях переважали.

У парламенті її представляли 2-3 депутати, інші були у крайовому представництві. У чеській публіцистиці зазначалося, що представництво поляків у цих органах є більшим щодо чисельності жителів.

Місцеві та закордонні польські політики та діячі з (польського) Тешина оцінювали становище польської меншини у Чехословаччині як найкраще серед польських меншин у Європі. Інша думка з цього приводу була у самих представників польської меншини, які скаржилися на дискримінацію.

Той факт, що доходило до асиміляції населення Тешина „на користь чехів”, є беззаперечним. Проте інструменту насильницької асиміляції у адміністративних органів не було, скоріше такий вплив здійснювали деякі чеські спілки – „Slezké matice osvětlové”, легіонерські спілки, „Sokol” та подібні.

Політична організованість німецької меншини зумовлювалася інстинктивним несприйняттям свого статусу меншини на території, де вони колись займали привілейовану позицію. Власне тому, перший період (від 28 жовтня 1918 р. до підписання Сен-Жерменського договору) відзначався

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всесвітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБИТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету